

คำไทย- คำเทศ

ดาวเรือง วิทยารัฐ*

ขโมย คำภาษาตระกูลมอญ-เขมรในภาษาไทย**

ในภาษาไทยมีคำจำนวนหนึ่งที่มีลักษณะโครงสร้างพยางค์สอดคล้องกับคำภาษาเขมร แต่เมื่อสืบค้นที่มาในพจนานุกรมภาษาเขมรกลับระบุว่า เป็นคำไทย การสืบค้นในภาษาเขมรโบราณก็ไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจน ในกรณีดังกล่าว การสืบค้นศัพท์มูลในภาษาตระกูลมอญ-เขมรอื่นๆอาจนำไปสู่การสันนิษฐานคำตอบ ดังเช่นกรณีของคำว่า *ขโมย*

ถึงแม้ว่าพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 จะไม่ได้ระบุว่า *ขโมย* ซึ่งเป็นได้ทั้งคำนามและคำกริยาในภาษาไทยนั้น มีที่มาจากภาษาใด แต่หากพิจารณาโครงสร้างคำผ่านอักษรวิธีแล้ว เราอาจสันนิษฐานว่าคำนี้น่าจะมาจากภาษาเขมรโดยเทียบจากคำยืมภาษาเขมรจำนวนหนึ่งในภาษาไทยที่มีลักษณะโครงสร้างพยางค์คล้ายคลึงกัน เช่น เขมร โขมต เป็นต้น ผู้เขียนจึงขอเสนอแนวทางสันนิษฐานศัพท์มูลของคำว่า *ขโมย* โดยใช้ข้อมูลจากเอกสารภาษาไทยสมัยต่าง ๆ ประกอบการสืบค้นข้อมูลภาษาตระกูลมอญ-เขมรภาษาอื่นๆนอกเหนือจากภาษาเขมรเพื่ออธิบายความเปลี่ยนแปลงของรูปคำและความหมายจากคำในภาษาตระกูลมอญ-เขมรสู่ภาษาไทย

* อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
(อีเมล: Daoruang.W@chula.ac.th)

** ขอขอบคุณ นายชินภัทร หุสสงค์ นิสิตบัณฑิตศึกษา ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ช่วยค้นข้อมูลอักษรวิธีในเอกสารภาษาไทยสมัยต่างๆ

อักขรวิธีของคำว่า *ขโมย* ในภาษาไทยสมัยต่างๆ

จากการสืบค้นข้อมูลภาษาไทยสมัยต่างๆ พบว่า *ขโมย* มีอักขรวิธีค่อนข้างหลากหลาย* แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าไม่พบคำนี้ในเอกสารประเภทจารึกสมัยสุโขทัย ในศิลาจารึกหลักที่ 1 ปรากฏคำว่า *ผู้ลัก* ในข้อความ “...ป่เข้า*ผู้ลัก*มัก*ผู้ช่อน*” ซึ่งคำนี้มีความหมายเทียบเท่ากับคำว่า *ขโมย*

กฎหมายลักษณะโจร (ศิลาจารึกหลักที่ 38) ซึ่งจัดเป็นเอกสารสมัยอยุธยา มีคำว่า *คโมย* เช่นในข้อความ ...อนนิงโสดเห็น*คโมย*นมนนเปน*ข้าผู้ใหญ่*...(ด้านที่ 2 บรรทัดที่ 13) ซึ่งคำว่า *คโมย* นี้ก็คือคำว่า *ขโมย* ในอักขรวิธีภาษาไทยปัจจุบัน เพียงแต่ในเอกสารเรื่องนี้ใช้อักษร ค ซึ่งเป็นอักษรต่ำ ในขณะที่อักขรวิธีรูปแบบอื่นของคำนี้ในสมัยต่อมาจนถึงปัจจุบันจะใช้อักษร ข ซึ่งเป็นอักษรสูง

อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตว่าไม่ปรากฏคำว่า “*ขโมย*” ในกฎหมายตราสามดวงซึ่งเป็นเอกสารที่ชำระในรัชกาลที่ 1 ซึ่งน่าจะรักษาลักษณะภาษาไทยของสมัยอยุธยาตอนปลายไว้ไม่น้อย ในเอกสารดังกล่าวปรากฏคำว่า “*โจร*” ซึ่งเป็นคำยืมจากภาษาบาลีสันสกฤต ในกรณีที่เป็นคำนาม หากเป็นคำกริยาจะใช้คำว่า “*ลัก*” อันเป็นคำที่ใช้มาตั้งแต่สมัยสุโขทัยแล้ว

เอกสารประเภทพจนานุกรมสมัยรัชกาลที่ 3-5 ได้แก่ *สัพพะพะจนะพาสาไทของปัลเลอแก้ว* (พ.ศ. 2397) *พจนานุกรมไทย-ไทย* ของ เจ. คัลเวล และ เจ.เอช. แชนด์เลอร์ (2389) และ *พจนานุกรม* (ร.ศ. 120) บันทึกคำว่า *ขโมย* ในอักขรวิธี *ขะโมย* ทั้งสามเล่ม นอกจากนี้ในพจนานุกรมเล่มหลังยังปรากฏอักขรวิธีอีกรูปแบบหนึ่งที่น่าสนใจคือ *ขมว้ย* ซึ่งบ่งว่าคำนี้สามารถมีเสียงสระเป็นสระประสม ua ควบคู่ไปกับรูปคำที่มีเสียงสระ o ซึ่งอักขรวิธีแบบนี้สอดคล้องกับข้อมูลในพจนานุกรมภาษาเขมรฉบับพุทธศาสนบัณฑิต *ขมว้ย* ในคำซ้อน *โจรขมว้ย* ดังจะกล่าวถึงต่อไป

“ผู้ลัก” ในภาษาเขมรปัจจุบัน

พจนานุกรมภาษาเขมรฉบับพุทธศาสนบัณฑิต เก็บคำว่า *ขม้วย* โดยระบุว่าคือคำไทย *ขโมย* (น. 182) ในภาษาเขมรปัจจุบันนั้น คำที่มีความหมายว่า “ผู้ลัก” คือ *ลุมวัจ* /*lmuəc* / ซึ่งเป็นคำนามที่สร้างจากการเติมหน่วยเติมกลางศัพท์ -m- ในคำกริยา *ลวัจ* /*luəc* / “ลัก ขโมย” อันเป็นวิธีการสร้างคำนามแสดงผู้กระทำจากคำกริยาในภาษาเขมรและภาษาตระกูลมอญ-เขมรอื่นๆ เป็นที่น่าสังเกตว่าในภาษาเขมร *ขม้วย* เป็นคำนามเท่านั้น ไม่สามารถทำหน้าที่เป็นคำกริยาได้

หากสืบค้นคำศัพท์ในภาษาเขมรตั้งแต่สมัยโบราณ จะพบว่าไม่ปรากฏรูปคำ *ขโมย/ขม้วย* เช่นกัน แต่จะพบคำยืมจากภาษาบาลี-สันสกฤต *โจร* อันใช้เป็นคำนามหมายถึง ซึ่งเป็นคำที่ใช้สืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน เป็นที่น่าสังเกตว่า ในภาษาเขมรคำว่า *ขม้วย* สามารถซ้อนกับคำว่า *โจร* เป็น *โจรขม้วย* จะเห็นว่า *ขม้วย* มีพยางค์ต้นเป็นพยางค์สะกด และมิเสียงสระประสม *uo* ซึ่งสัมพันธ์กับอักษรวิธี *ขมวย* ที่พบในพจนานุกรม (ร.ศ. 120)

“ขโมย” ในภาษาตระกูลมอญ-เขมรอื่น ๆ

การสืบค้นคำที่มีความหมายว่า “ขโมย” ทั้งที่เป็นคำนามและคำกริยาในภาษาตระกูลมอญ-เขมรอื่น ๆ พบว่า ในภาษาทะวืง (Thavung) หรือที่คนไทยเรียกว่าภาษาโซ่ มีคำว่า *kamô:j* “thief” (Sealang) ภาษาทะวืงเป็นภาษาตระกูลมอญ-เขมร สาขาเวียดติก ปัจจุบันมีผู้พูดภาษาทะวืงอยู่ใน จ.สกลนคร และประเทศลาว (Suwilai, 1996, น. 162-164)

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนคิดว่ายังไม่อาจสรุปได้ว่าศัพท์มูลของคำว่า *ขโมย* ในภาษาไทยมาจากภาษาดังกล่าวด้วยผลการสืบค้นโดยคำศัพท์ข้างต้น ถึงแม้ว่าในเชิงภูมิศาสตร์ ผู้พูดภาษาดังกล่าวจะใกล้ชิดกับผู้พูดภาษาไทย-ลาว นอกจากนี้การสืบค้น

ข้อมูลภาษาลาวทำให้พบว่า ภาษาลาวมีคำว่า *กะโมย* และ *ชะโมย* (SEAlang) ในความหมายเดียวกับภาษาไทย แต่เนื่องจากเรายังไม่พบคำศัพท์ “ชโมย” ที่มีรูปคำสัมพันธ์กับ kamô:j ในภาษาตระกูลมอญ-เขมรอื่นๆ นอกเหนือจากภาษาทะวืง ดังนั้นเราอาจสันนิษฐานได้เช่นกันว่า ภาษาดังกล่าวอาจยืมคำนี้ไปจากภาษาไทย-ลาว

ชโมย ในภาษามอญ- เขมรอื่น ๆ

อย่างไรก็ตาม ดังที่กล่าวไว้ข้างต้นว่าลักษณะโครงสร้างพยางค์ของคำว่า *ชโมย* บ่งว่าคำนี้ไม่น่าจะเป็นคำไท ผู้เขียนจึงได้สืบค้นว่าในภาษาตระกูลมอญ- เขมรอื่นๆ มีคำที่มีโครงสร้างคำใกล้เคียงกับคำว่า *ชโมย* หรือไม่

ผลการสืบค้นปรากฏว่า ในภาษาตระกูลมอญ- เขมรหลายสาขามีคำที่มีอักขรวิธีหรือโครงสร้างคำที่ชวนให้สันนิษฐานว่าสัมพันธ์กับคำว่า *ชโมย* ในภาษาไทย แต่ความหมายของคำเหล่านี้กลับแตกต่างจากความหมายในภาษาไทยและภาษาลาว กล่าวคือ คำเหล่านี้มีความหมายว่า “ผู้มาเยือนแขก” หรือ “คนแปลกหน้า” ดังจะแสดงผลการสืบค้นที่สัมพันธ์กันดังนี้

ภาษามอญ

mœ tmuy, kmuy (อักขรวิธี) guest visitor (SEAlang)

ภาษาสาขากะตือก

*tmwɔj guest (proto Katuic) (SEAlang)

(k)ma:j~tma:j stranger, visitor (Kui) (SEAlang)

ภาษาสาขาบันนาริก

*tmwɔj visitor, stranger (proto Bahnaric) (SEAlang)

təmo:j guest (Laven) (SEAlang)

จากข้อมูลภาษามอญ-เขมรต่างๆข้างต้น อาจสันนิษฐานได้ว่า *ขโมย* ในภาษาไทย (และภาษาลาว) น่าจะสัมพันธ์กับคำในภาษาตระกูลมอญ-เขมร ที่มีความหมายว่า “ผู้มาเยือน” หรือ “คนแปลกหน้า” ข้อมูลจากภาษาญั้นน่าสนใจมาก เพราะบ่งว่าเสียง t และ k นั้นแปรกันได้ ส่วนเสียงสระนั้นมักจะแปรไปตามภาษาต่าง ๆ แต่มีคุณสมบัติร่วมกัน คือเป็นสระหลัง

จาก “คนแปลกหน้า” สู่ “ผู้ลัก”: การเปลี่ยนแปลงทางความหมายของ *ขโมย* จากภาษาตระกูลมอญ-เขมรสู่ภาษาไทย

ในบทความนี้ผู้เขียนเสนอข้อสันนิษฐานว่าด้วยศัพท์มูลของคำว่า *ขโมย* ในภาษาไทยว่ามาจากคำในภาษาตระกูลมอญ-เขมรภาษาใดภาษาหนึ่งที่มีโครงสร้างคำสัมพันธ์กัน และความหมายดั้งเดิมนั้นหมายถึง “แขก ผู้มาเยือน” หรือ “คนแปลกหน้า” ซึ่งความหมายหลังนี้อาจสามารถแฝงความหมายเชิงลบ จึงอาจเป็นการเปลี่ยนแปลงทางความหมายที่เกิดขึ้นตั้งแต่ในภาษาตระกูลมอญ-เขมรแล้ว อย่างไรก็ตามผู้เขียนยังไม่อาจสันนิษฐานได้ว่าความหมายที่ทราตรอง จาก “คนแปลกหน้า” สู่ “ผู้ลัก” เกิดขึ้นตั้งแต่ในภาษาตระกูลมอญ-เขมรที่สัมพันธ์กับภาษาเวียดอย่างภาษาทะวืงก่อนส่งต่อให้ภาษาไทย-ลาว หรือการเปลี่ยนแปลงทางความหมายนี้มาเกิดขึ้นหลังจากคำนี้เข้ามาอยู่ในภาษาไทย-ลาวแล้ว และเมื่อคำนี้เข้ามาในภาษาไทย-ลาวก็เพิ่มหน้าที่จากคำนามเป็นคำกริยาด้วย

มีข้อสังเกตเกี่ยวกับอักขรวิธีภาษาไทยที่ไม่ได้กำหนดให้อ่านคำนี้แบบอักษรนำอักษรตาม ซึ่งแตกต่างจากคำ ที่มีโครงสร้างพยางค์ที่คล้ายคลึงกันคำอื่นที่ยืมมาจากภาษาเขมร เช่น เขมร โขมต กรณีสองคำนี้ พยัญชนะต้นของคำในภาษาเขมรเป็นพยัญชนะประสม *ขม* มีข้อสังเกตว่า อักขรวิธีของคำว่า *ขโมย* ในภาษาไทยเขียน ข แยก ออกมาแทนที่จะเป็น **โขมย* อาจเป็นเพราะคำในภาษามอญ-เขมรต้นทางอาจมีเสียงสระ แทรก ระหว่างเสียงระเบิด t k และเสียงนาสิก m

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- จารุติ ฝโลประการ และปริญญา ฤทธิ์เจริญ (บ.ก.). (2544). *พจนานุกรม (ร.ศ. 120)* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- ปาเลอกัว, ชอง-บาตีส์ต์. (2542). *ศัพท์พจนานุกรมภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2565 จาก dictionary.orst.go.th
- ศานติ ภัคติกำ และคณะ. (2561). *ประวัติศาสตร์จากจารึก: จารึกสมัยอยุธยา*. กรุงเทพฯ: สมาคมประวัติศาสตร์ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี.

ภาษาต่างประเทศ

- Caswell, J. (2544). *A Dictionary of the Siamese Language (Copied and enlarged by J.H. Chandler)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- SEalang. (2009). *Mon-Khmer Comparative Dictionary*. Retrieved June 20, 2022, from sealang.net/monkhmer/dictionary
- Suwilai Premsrirat. (1996). Phonological characteristics of So (Thavung), a Vietic language of Thailand. *The Mon-Khmer Studies Journal*, 26, 161-178.